

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju

Misija u Republici Hrvatskoj

Glavni ured

18. ožujka 2006.

Osnovno izvješće

Blečić protiv Republike Hrvatske: Europski sud donosi odluku o dodatnim ograničenjima u svezi s preispitivanjem stanarskih prava ukinutih sudskom odlukom

Veliko vijeće Europskog suda za ljudska prava (Europski sud) utvrdilo je 8. ožujka većinom od 11 glasova za i 6 protiv, kako nije u mogućnosti preispitati otkaz stanarskog prava gđi Krstini Blečić od strane Republike Hrvatske zbog toga što se predmet nalazi izvan vremenske nadležnosti Suda¹. Na taj način Sud je preinačio dvije prethodne odluke vijeća prvog odjela Europskog suda; prva je odluka o meritumu predmeta donesena u srpnju 2004. godine u kojoj se tvrdilo kako pravo na poštivanje doma i pravo na mirno uživanje vlasništva gđe Blečić nije bilo povrijeđeno²; druga je odluka o dopustivosti donesena u siječnju 2003. kojom se dopušta preispitivanje predmeta. Važno je napomenuti kako je tijekom postupka pred Velikom vijećem hrvatska Vlada po prvi put uložila žalbu zbog nepostojanja vremenske nadležnosti Europskog suda.

Zajedno s odlukom Europskog suda u predmetu Rudan protiv Republike Hrvatske³, predmet Blečić predstavlja vremenske i postupovne preduvjete Europskog suda u svezi s sudskim ukidanjem stanarskog prava. Kombinirani učinak ovoga je spriječiti preispitivanje ogromne većine od 24.000 sudskih ukinuća stanarskog prava odluke u Hrvatskoj od strane Europskog suda. Smatra se kako većina tih ukinuća stanarskog prava, koja su se dogodila tijekom sukoba od početka do sredine devedesetih godina, prethodi 5. studenom 1997. godine kada se Europska konvencija o ljudskim pravima (Konvencija) počela primjenjivati u Hrvatskoj.

Međutim, kao što je primijetio jedan od sudaca koji su iznijeli svoje izdvojeno mišljenje u predmetu Blečić, „kada se radi o meritumu [ukinuća stanarskog prava], ovo nije kraj priče. ... Postoje naznake kako postoje tisuće sličnih predmeta. Prije ili kasnije oni će doći do ovog Suda“⁴. Presuda Velikog vijeća u predmetu Blečić bavila se i postupkom i nadležnošću, no nije se bavila materijalnim pravima iz Konvencije obuhvaćena ukidanjem stanarskog prava.

¹ Veliko vijeće sastavljeno od 17 sudaca sastaje se isključivo zbog iznimnih predmeta koji postavljaju ozbiljna pitanja vezano uz tumačenje ili primjenu Europske konvencije o ljudskim pravima ili ozbiljno pitanje od opće važnosti. Europski sud uputio je predmet Blečić protiv Republike Hrvatske Velikom vijeću u prosincu 2004. godine.

² Preispitujući meritum predmeta, Europski sud utvrdio je kako ukidanje stanarskog prava gđi Blečić sudskim putem zbog njezina „neopravdanog izbjivanja“ iz Zadra u razdoblju od šest mjeseci tijekom oružanog sukoba 1991. i 1992. godine ne predstavlja povredu prava na poštivanje doma i mirno uživanje vlasništva zajamčenog Konvencijom [vidjeti Osnovno izvješće: Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Blečić protiv Republike Hrvatske, 19. kolovoza 2004.].

³ U presudi u predmetu Rudan iz 2001. godine, Europski sud utvrdio je kako je zahtjev za ponovnim razmatranjem konačne sudske odluke o ukidanju stanarskog prava nedopušten uslijed nepostojanja vremenske nadležnosti. K tomu, Sud je presudio kako zahtjev za ponovnim razmatranjem građanske parnice predstavlja izvanredni pravni lijek koji ne podliježe jamstvu poštenog suđenja iz Konvencije.

⁴ Izdvojeno mišljenje suca Župančiča.

Ostaje otvoreno pitanje predstavlja li ukidanje stanarskog prava u Hrvatskoj u bilo kojem pojedinačnom predmetu povredu sadržaja prava obuhvaćenih Konvencijom⁵.

Kriteriji za utvrđivanje predmeta vezano uz ukidanje stanarskog prava koje Europski sud može uzeti u razmatranje

Hrvatska je prihvatila nadležnost Europskog suda od 5. studenog 1997., nakon što je ratificirala Konvenciju. Pitanje oko kojeg se većina i izdvojena manjina nisu složili u predmetu Blečić je određivanje konačnog datuma otkaza stanarskog prava gđe Blečić u odnosu na datum ratifikacije. U smislu Konvencije, to znači kada je došlo do „posizanja“ države u prava zaštićena Konvencijom.

Većina je utvrdila kako je stanarsko pravo gđe Blečić ukinuto u veljači 1996. kada je Vrhovni sud Republike Hrvatske donio odluku o ukidanju stanarskog prava. Kako taj datum prethodi, za više od godinu dana, datumu kada su tužbe iz Hrvatske potpale pod nadležnost Europskog suda, većina je smatrala kako njen zahtjev nije dopušten. Većina je nadalje objasnila kako je ukidanje stanarskog prava „čin koji odmah stupa na snagu“, a koji se dogodio u vrijeme odluke Vrhovnog suda 1996. godine. Većina je smatrala kako, u svrhu Konvencije, slijedeća odluka od strane Ustavnog suda iz 1999. godine kojom se potvrđuje presuda Vrhovnog suda iz 1996. godine ne predstavlja trajnu povredu. Umjesto toga, njome se samo podržala intervencija Vrhovnog suda iz 1996. godine.

Nasuprot tomu, šest sudaca s izdvojenim mišljenjem smatrali su kako je posizanje Hrvatske u stanarsko pravo dovršeno tek 1999. godine kada je Ustavni sud donio svoju odluku, tvrdeći kako bi se taj datum trebao koristiti kao osnova za utvrđivanje nadležnosti. Na taj način zadovoljio bi se zahtjev vremenske nadležnosti Europskog suda. Ovo podsjeća na odluku vijeća prvog odjela Europskog suda iz siječnja 2003. godine kada je Sud prvotno zaprimio predmet na razmatranje.

Na osnovu mišljenja većine sudaca u predmetu Blečić čini se kako Europski sud može uzeti u razmatranje ukidanje stanarskog prava u Hrvatskoj samo ukoliko je odluka o ukinuću donesena nakon 5. studenog 1997. i nije preinačena od strane višeg suda⁶. I dok ovo pravilo isključuje ogromnu većinu ukinutih stanarskih prava, brojni predmeti, posebice iz Zagreba i Splita, vjerojatno ga mogu zadovoljiti. U najvećem broju takvih predmeta, ukidanje je zatraženo u ime Republike Hrvatske, prije svega od strane Ministarstva obrane, jedinica lokalne samouprave i raznih tvrtki u državnom vlasništvu na osnovi neopravdanog izbivanja. U ovom trenutku država također nastavlja s postupcima ukidanja stanarskog prava protiv osoba koje nikada nisu napustile stanove nad kojima su imale stanarsko pravo na osnovi „sudjelovanja u neprijateljskom djelovanju“.

Dostupnost stambenog smještaja za bivše nositelje stanarskog prava

Bivši nositelji stanarskog prava najveća su preostala kategorija izbjeglih i raseljenih osoba koji još uvijek nemaju trajnu stambenu opciju u Hrvatskoj. Prije otprilike tri godine Vlada je donijela program stambenog zbrinjavanja za osobe kojima je stanarsko pravo ukinuto

⁵ Značajno je to što su se sve stranke u postupku složile kako je stan gđe Blečić bio njezin dom koji je zaštićen Konvencijom. K tomu, potrebno je primijetiti kako je u nedavnom predmetu Teteriny protiv Rusije Europski sud priznao kako je 'sporazum o društvenom vlasništvu', sličan stanarskom pravu u bivšoj Jugoslaviji, Konvencijom zaštićen kao 'vlasništvo'.

⁶ Na primjer, ukoliko je stanarsko pravo ukinuto odlukom općinskog suda 1994. godine, a ukinuće je potvrdio drugostupanjski sud, takav se predmet ne bi mogao uzeti u razmatranje. Nasuprot tomu, ukoliko je stanarsko pravo ukinuto odlukom općinskog suda 1994. godine, drugostupanjski sud je odluku preinačio 1996. a općinski sud je ponovno ukinuo stanarsko pravo 1998. godine, čini se vjerojatnim kako bi se takav predmet mogao uzeti u razmatranje.

sudskim putem. Iako nije zamišljen kao pravni lijek, čini se kako program predstavlja inicijativu 'dobre volje' od strane Vlade, jer se njime omogućuje bivšim korisnicima stanarskog prava koji se žele vratiti u Hrvatsku podnošenje zahtjeva za alternativni smještaj.

Program se odnosi na dijelove Hrvatske, poglavito velike gradove, koji se nalaze *izvan* područja koja su najviše stradala tijekom sukoba. Do sada je podneseno otprilike 8.000 zahtjeva za stambeno zbrinjavanje. Kako je uočila Europska komisija, više od dvije godine nakon njegova donošenja, program je i dalje „u veoma ranom stadiju provedbe“.⁷ Do sredine ožujka, stambeni smještaj prema ovom programu omogućen je za ukupno 18 domaćinstava. Međutim, nadležno upravno tijelo trebalo bi tijekom travnja odobriti otprilike 800 prijava, od njih ukupno 4.425.

Dugo očekivani plan provedbe koji se odnosi kako na ratom zahvaćena, tako i na ratom nezahvaćena područja obuhvaćena programom, predstavljen je 14. ožujka najvišim dužnosnicima međunarodne zajednice u Zagrebu. Taj dokument sadrži financijsku obvezu tešku otprilike dvije milijarde kuna (otprilike 270.000.000 EUR) koja će se financirati kako iz državnog proračuna, tako i iz međunarodnih zajmova. Ova sredstva bit će namijenjena kupovini ili izgradnji otprilike 7.000 stanova diljem zemlje tijekom razdoblja od četiri godine. Ukoliko ga Vlada provede na vrijeme te transparentno, uzimajući u obzir neophodne dorade zakona, program bi predstavljao kvalitativno rješenje za bivše nositelje stanarskog prava koji se žele vratiti u Hrvatsku. Vlada je 30. rujna 2005. prestala zaprimati zahtjeve za stambenim zbrinjavanjem⁸.

U praktičnom smislu, iako bi Europski sud u budućnosti mogao uzeti u razmatranje druge predmete ukinutih stanarskih prava koji zadovoljavaju uvjete vremenske dopuštenosti, predmet Blečić bio je jedini predmet gdje se očekivala odluka Europskog suda unutar vremenskog okvira Sarajevskog procesa.

Reakcije na odluku Europskog suda

Kako izvještavaju hrvatski mediji, srpske izbjeglice iz Hrvatske koji se nalaze u Srbiji pozivaju srbijansku Vladu da reagira na presudu u predmetu Blečić. Predsjednik Regionalnog odbora za pomoć izbjeglicama u Srbiji najavio je kako su srpske izbjeglice iz Hrvatske spremni prosvjedovati ukoliko srbijanske vlasti odbiju nešto poduzeti.

⁷ Isto; Prijedlog Odluke Vijeća o načelima, prioritetima i uvjetima sadržanima u Pristupnom partnerstvu s Hrvatskom, Europska komisija, 9. studenog 2005. COM (2005) 556, str. 6.

⁸ Nakon ovog datuma, osobe kojima je stanarsko pravo otkazano sudskom odlukom više nemaju pravo tražiti pomoć pri smještaju uslijed gubitka doma tijekom sukoba, financiranu od strane Vlade..